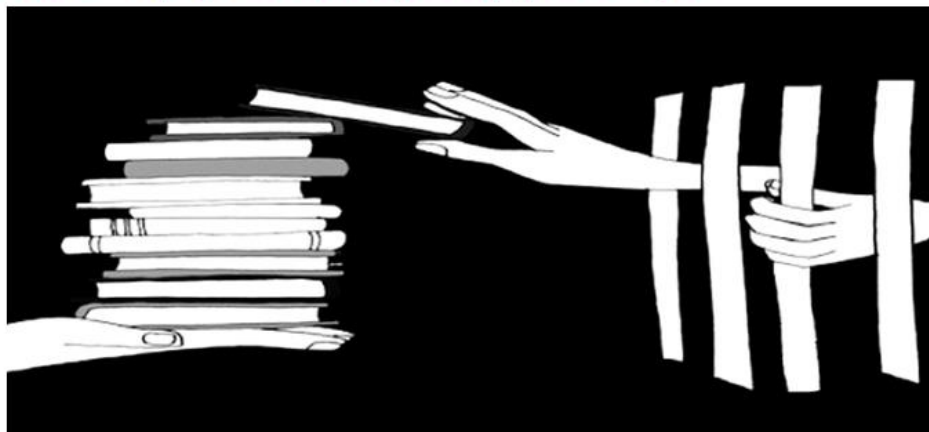

Από τη φυλακισμένη γνώση...

... στους Αντάρτες της Ανοικτής Πρόσβασης

Παρουσίαση της Μερόπης Τσιμίλλη
στο Καφενείο της Πέμπτης.
Μέρος Β' : 25/10/2018

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στις 28 του περσινού Σεπτέμβρη είχαμε στο Καφενείο της Πέμπτης το πρώτο μέρος αυτής της παρουσίασης, όπου σας ξενάγησα στους σκοτεινούς διαδρόμους της ιδιοποίησης - και έτσι φυλάκισης της γνώσης. Έναυσμα ήταν άρθρο του Stephen Buranyi (Guardian, 27 Ιουνίου 2017) με τίτλο «*Is the staggeringly profitable business of scientific publishing bad for science?*» («Είναι η ιλιγγιωδώς κερδοφόρα επιχείρηση επιστημονικών εκδόσεων κακή για την επιστήμη;») και υπότιτλο «*It is an industry like no other, with profit margins to rival Google – and it was created by one of Britain’s most notorious tycoons: Robert Maxwell*» («Είναι μια βιομηχανία όπως καμιά άλλη, με περιθώρια κέρδους που ανταγωνίζονται την Google - και που δημιουργήθηκε από έναν από τους πιο διαβόητους μεγιστάνες της Βρετανίας: τον Robert Maxwell»). Στο του άρθρο Buranyi γίνεται μια λεπτομερής και σε βάθος παρουσίαση του αρπακτικού και ληστρικού χαρακτήρα της επιχείρησης «επιστημονικές εκδόσεις», του τρόπου που αναπτύχθηκε και των καταστροφικών επιπτώσεών της.

Σήμερα έχουμε το δεύτερο μέρος, το οποίο παρουσιάζει τις κλιμακούμενες αντιδράσεις επιστημόνων, με επαναστατικό αποκορύφωμα τους Αντάρτες της Ανοικτής Πρόσβασης.

Λόγω όμως των πολλών μηνών που μεσολάβησαν από την παρουσίαση του Α' μέρους και καθώς έχουμε μαζί μας φίλους που δεν το παρακολούθησαν, επαναλάβω κάποια βασικά ζητήματα που είχαν τότε παρουσιαστεί.

ΥΠΟΜΝΗΣΗ Α' ΜΕΡΟΥΣ

Περί επιστημονικών δημοσιεύσεων πληροφοριακά

- Κάθε επιστημονικό περιοδικό έχει ένα Editor-in-Chief (αρχισυντάκτης) και ένα σώμα Editors (συντακτών). Αμείβονται από καθόλου έως μερικώς,. Βασική αμοιβή το γόητρο.

- Οι επιστήμονες-συγγραφείς επιλέγουν να υποβάλουν το άρθρο τους σε περιοδικό συναφές με το ερευνητικό τους πεδίο. Το άρθρο υποβάλλεται σε ηλεκτρονική μορφή, ακολουθώντας συγκεκριμένο τυπικό: τύπο γραμμάτων κειμένου, τίτλου και υποτίτλων, τρόπο γραφής των αναφορών σε άλλα άρθρα μέσα στο κείμενο (citations) και στο τέλος του ένα κατάλογο των αναφερόμενων άρθρων με πλήρη στοιχεία (references). Τα όποια σχήματα και γραφικές παραστάσεις είναι επίσης σε ηλεκτρονική μορφή με συγκεκριμένο τυπικό, έτοιμα ως φωτογραφίες για να μπουν στο περιοδικό. Αν και εφ' όσον το άρθρο εγκριθεί, θα σταλεί πίσω στους συγγραφείς στο layout που θα έχει τελικά στο περιοδικό. Αυτοί οφείλουν να το ελέγξουν και να κάνουν τυχόν τυπογραφικές διορθώσεις. Σε καμιά περίπτωση δεν αμείβεται ο συγγραφέας. Σε κάποια μάλιστα περιοδικά πληρώνει κιόλας!

- Ο αρχισυντάκτης διοχετεύει κάθε υποβαλλόμενο άρθρο σε ένα «συντάκτη», ο οποίος επιλέγει ερευνητές ως κριτές της επιστημονικής εγκυρότητας (peer Reviewers). Αυτοί αξιολογούν το άρθρο και το εγκρίνουν ή εισηγούνται παρατηρήσεις για τροποποιήσεις ή και απόρριψή του. Ούτε οι κριτές αμείβονται. Αποκτούν κάποιο κύρος, αν και εφ' όσον αυτό «βολεύει».

- Όμως, τα δημοσιευμένα άρθρα πωλούνται και μάλιστα πολύ ακριβά. Τα επιστημονικά περιοδικά έχουν καταστεί μια θεαματική μηχανή παραγωγής χρημάτων.

Πώς ξεκίνησε η εμπορευματοποίηση των επιστημονικών δημοσιεύσεων και πού έφτασε

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η βρετανική κυβέρνηση και κορυφαίοι Βρετανοί επιστήμονες ανησυχούσαν ότι, ενώ η βρετανική επιστήμη ήταν παγκόσμιας κλάσης, ο εκδοτικός της βραχίονας ήταν θλιβερός. Η λύση της κυβέρνησης ήταν να συνδέσει τον παραδοσιακό βρετανικό εκδοτικό οίκο Butterworths με τον έμπειρο και διάσημο Γερμανικό εκδοτικό οίκο Springer.

Και τότε εμφανίστηκε ο Robert Maxwell, ο οποίος είχε ήδη δημιουργήσει μια επιχείρηση που συνεργαζόταν με τον Springer για να στέλλει επιστημονικά άρθρα στη Βρετανία. Οι διευθυντές της Butterworths τον προσέλαβαν για να βοηθήσει στη διαχείριση της εταιρείας, και αυτός προσέλαβε τον Rosbaud - όλοι μέλη των πρώην βρετανικών μυστικών υπηρεσιών. Το 1951 οι Butterworths πούλησαν την εταιρεία που μόλις άρχιζε να αναπτύσσεται. Τα 3/4 των μετοχών τα αγόρασε ο Maxwell και το 1/4 ο Rosbaud, και την μετονόμασαν σε Pergamon Press, με λογότυπο ένα νόμισμα από την αρχαία Πέργαμο που απεικόνιζε την Αθηνά, για να συμβολίζει, ως σοφία και νόμισμα, το συνδυασμό «γνώση και χρήμα».

Καθώς η επιστήμη αναπτυσσόταν, οι Maxwell και Rosbaud προσέγγιζαν ακαδημαϊκούς, έπειθαν τον καθένα ότι το ερευνητικό του πεδίο, όποιο και αν ήταν, απαιτούσε ένα νέο περιοδικό για να δημοσιεύει τα ευρήματα και τον έκαναν αρχισυντάκτη με αποκλειστικό συμβόλαιο. Η προσέγγιση γινόταν με χλιδάτες προσκλήσεις και χλιδάτα δώρα. Η Pergamon θα άρχιζε σύντομα να πωλεί συνδρομές σε πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες, οι οποίες «ξαφνικά» βρέθηκαν να διαθέτουν πολλά χρήματα από την κυβέρνηση για τον ολοένα αυξανόμενο αριθμό περιοδικών. Μέχρι το 1959, η Pergamon δημοσίευε 40 περιοδικά. Έξι χρόνια αργότερα θα δημοσιεύει 150. Το 1959, ο αντίπαλος του, ο Elsevier, είχε μόλις 10 αγγλόφωνα περιοδικά και η εταιρία θα χρειαζόταν ακόμα μια δεκαετία για να φτάσει τα 50. Πολλοί θεωρούσαν ήδη τον Maxwell «ως τον μεγαλύτερο κακοποιό που ακόμα δεν είχε κρεμαστεί».

Παρότι όμως ο Maxwell είχε μεταμορφώσει την εκδοτική επιχείρηση, η καθημερινή δουλειά της επιστήμης παρέμενε αμετάβλητη. Οι επιστήμονες εξακολουθούσαν σε μεγάλο βαθμό να στέλλουν το έργο τους σε όποιο περιοδικό ταίριαζε περισσότερο στο ερευνητικό τους πεδίο - κανείς δεν έδινε μεγάλη σημασία στο πού δημοσίευες. Και ο Maxwell ήταν ευτυχής να δημοσιεύει

όποιες και όλες τις ερευνητικές εργασίες που οι αρχισυντάκτες του ενέκριναν, και μάλιστα με αρκετά αυστηρά κριτήρια.

Όμως, στα μέσα της δεκαετίας του 1970, και συγκεκριμένα το 1974, οι εκδότες άρχισαν να αλληλεπιδρούν με την άσκηση της ίδιας της επιστήμης, ξεκινώντας μια πορεία που προοδευτικά θα παγίδευε και την ερευνητική εργασία και τη σταδιοδρομία των επιστημόνων μέσα στο εκδοτικό σύστημα και θα επέβαλλε τα πρότυπα της επιχείρησης πάνω στην κατεύθυνση της έρευνας. Τα περιοδικά γίνονταν οι δημιουργοί των βασιλιάδων της επιστήμης!

Οι εκδότες στη συνέχεια υιοθέτησαν μια μετρική που ονομάζεται «*συντελεστής απήχησης*» (*impact factor, IF*), που έγινε ένας τρόπος ιεραρχικής ταξινόμησης και διαφήμισης της επιστημονικής εμβέλειας των προϊόντων τους, ένα νέο «*νόμισμα επιστημονικού γοήτρου*».

Και έτσι η επιστήμη έγινε μια παράξενη συμπαραγωγή μεταξύ επιστημόνων και αρχισυντάκτων περιοδικών, με τους πρώτους να επιδιώκουν όλο και περισσότερο ανακαλύψεις που θα εντυπωσιάσουν τους δεύτερους.

Η Pergamon άπλωσε επίσης τα πλοκάμια της και στις κοινωνικές επιστήμες και την ψυχολογία. Επιπλέον, εμφάνισε μια σειρά περιοδικών με τίτλους «*Υπολογιστές και...*» καθώς ο Maxwell εντόπισε την αυξανόμενη σημασία της ψηφιακής τεχνολογίας.

Η αύξηση του αριθμού περιοδικών, άρα και άρθρων ήταν τεράστια. Όπως όμως είχε προβλέψει ο Maxwell, ο ανταγωνισμός δεν μείωσε τις τιμές. Μεταξύ του 1975 και του 1985, η μέση τιμή ενός περιοδικού διπλασιάστηκε. Το 1985, παρά το ότι η χρηματοδότηση επιστημονικής έρευνας υπέστη την πρώτη (και πολυετή πτώση), η Pergamon είχε κέρδη 47%. Το 1988, η Βιβλιοθήκη του Χάρβαρντ υπερέβη τον προϋπολογισμό της για ερευνητικά περιοδικά κατά μισό εκατομμύριο δολάρια. Περισσότερα από ένα εκατομμύριο επιστημονικά άρθρα δημοσιεύονταν ετησίως και έπρεπε να αγοράζουν όλα αυτά σε οποιαδήποτε τιμή οι εκδότες ήθελαν.

Οι επιστήμονες παγιδεύτηκαν εντελώς από τους εκδοτικούς οίκους, και οι πανεπιστημιακοί βιβλιοθηκονόμοι εγκλωβίστηκαν σε χιλιάδες μικρά μονοπώλια.

Μέχρι το 1994 ο Elsevier (στον οποίο το 1991 ο Maxwell, καθώς είχε απλώσει τις αρπάγες του και σε πολλές και διάφορες φανταχτερές αλλά και επισφαλείς επενδύσεις, αναγκάστηκε να πουλήσει την Pergamon) είχε παραπέρα αυξήσει τις τιμές κατά 50%. Όταν έκλεινε η συμφωνία εξαγοράς της Pergamon από τον Elsevier, ο διευθύνων σύμβουλος του Elsevier, απαντώντας σε σχόλιο ότι είχαν υπερπληρώσει για αυτήν, είπε:

«Δεν έχετε ιδέα πόσο κερδοφόρα είναι αυτά τα περιοδικά όταν σταματήσετε να κάνετε οτιδήποτε. Όταν χτίζετε ένα περιοδικό, ξοδεύετε χρόνο για να αποκτήσετε καλά συντακτικά συμβούλια, τα μεταχειρίζεστε καλά, τους προσφέρετε δείπνα. Στη συνέχεια βγάζετε το πράγμα στην αγορά και οι πωλητές σας βγαίνουν έξω για να πουλήσουν συνδρομές, που είναι μια βραδεία και ζόρικη δουλειά, και προσπαθείτε να κάνετε το περιοδικό όσο το δυνατόν καλύτερο. Αυτό συνέβη στην Pergamon... Και μετά την αγοράζουμε και σταματούμε να κάνουμε όλα αυτά τα πράγματα και τότε το χρήμα κυλά και δεν θα πιστεύατε πόσο υπέροχο είναι.»

Το 1998, ο Elsevier ξεδίπλωσε το σχέδιό του για την εποχή του Διαδικτύου. Ήταν το "Big Deal". Συγχώνευσε τα χιλιάδες μικρά μονοπώλια του Maxwell σε κάτι τόσο μεγάλο που ήταν αδύνατο για τα πανεπιστήμια να κάνουν χωρίς αυτό, και πρόσφερε ηλεκτρονική πρόσβαση σε δέσμες εκατοντάδων περιοδικών η κάθε μια: ένα πανεπιστήμιο θα πλήρωνε ένα καθορισμένο τέλος κάθε

χρόνο και κάθε φοιτητής και καθηγητής θα μπορούσαν να κατεβάσουν οποιοδήποτε περιοδικό ήθελαν μέσα από τον ιστότοπο του Elsevier. Τα πανεπιστήμια υπέγραψαν μαζικά.

Ο Elsevier δημοσιεύει περίπου 440,000 άρθρα το χρόνο σε 2758 περιοδικά. Τα αρχεία του περιλαμβάνουν πέρα από εκατοντάδες εκατομμύρια άρθρα και δεκάδες χιλιάδες ηλεκτρονικά βιβλία. Κάθε χρόνο οι αγοραστές τους «κατεβάζουν» συνολικά περισσότερα από 900 εκατομμύρια άρθρα. Το 2010, ανακοίνωσε κέρδη ύψους 724 εκατομμυρίων στερλινών: κέρδος 36%. Το 2012 και το 2013: άνω του 40%. Το 2015 ο Elsevier κατείχε το 24% της αγοράς επιστημονικών περιοδικών, ενώ ο Springer και οι Wiley-Blackwell, από 12%. Άρα οι τρεις εταιρείες μαζί κατείχαν το μισό της αγοράς. Όπως προέβλεψε ο Maxwell το 1988 *«στο μέλλον θα παρέμενε μόνο μια χούφτα εξαιρετικά ισχυρών εκδοτικών εταιριών, οι οποίες θα ανέπτυσαν το εμπόριο τους σε μια ηλεκτρονική εποχή χωρίς κόστος εκτύπωσης, που θα οδηγούσε σε σχεδόν καθαρό κέρδος»*.

Η προσέλκυση «πελατών» για να δημοσιεύσουν και «πελατών» για να αγοράσουν είναι χυδαία και αηδιαστικά εμπορευματική. Οι επιστήμονες βομβαρδίζονται καθημερινά με δεκάδες ηλεκτρονικά μηνύματα για να δημοσιεύσουν ή και να γίνουν συντάκτες ή και αρχισυντάκτες σε περιοδικά, ακόμα και εντελώς άσχετα με το ερευνητικό τους πεδίο. Οι αποστολές τους είναι και πιεστικοί, και συχνά προσβλητικοί, ν δεν ανταποκριθείς.

ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΑΜΦΙΣΒΗΤΟΥΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΖΟΥΝ ΝΑ ΑΝΤΙΔΡΟΥΝ

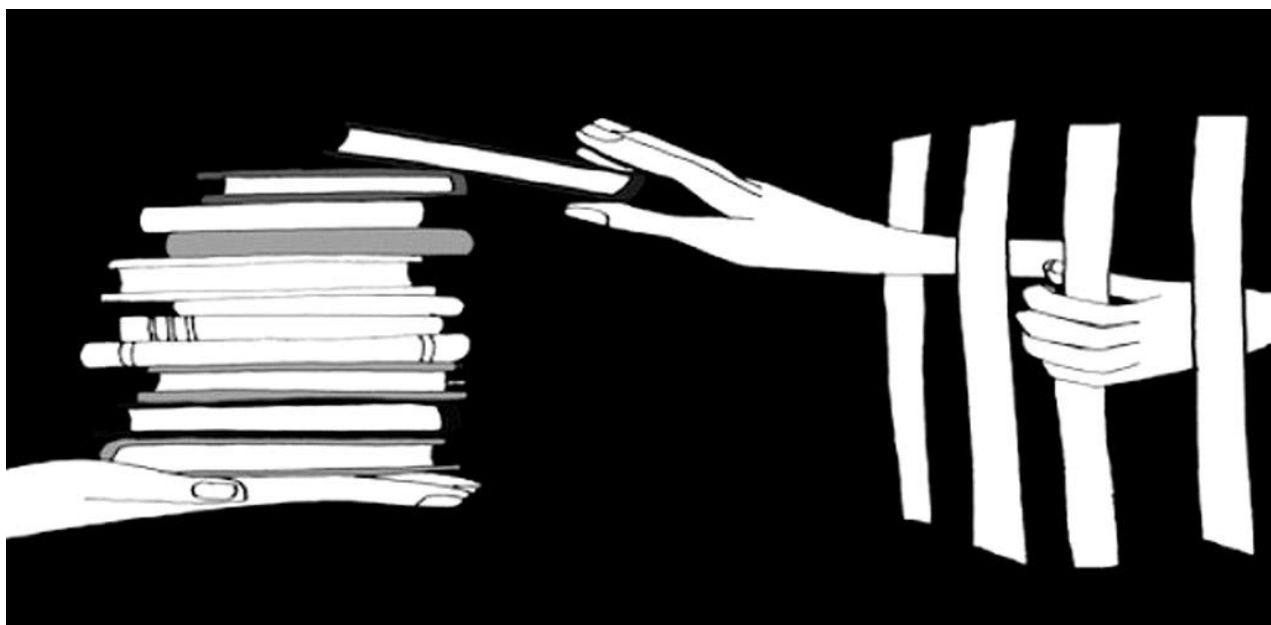
Οι επιστήμονες αμφισβητούσαν περιστασιακά το δίκαιο αυτής της τεράστιας κερδοφόρας επιχείρησης στην οποία παρέδιδαν δωρεάν το έργο τους, αλλά ήταν οι πανεπιστημιακοί βιβλιοθηκονόμοι που πρώτοι συνειδητοποίησαν την παγίδα στην αγορά που είχε δημιουργήσει ο Maxwell, επιβάλλοντας όπως ο ίδιος είπε *«μια αέναη μηχανή παραγωγής χρήματος»*. Οι βιβλιοθήκες ήταν μια δέσμια αγορά και τα περιοδικά είχαν καθιερωθεί ως οι φύλακες των πυλών του επιστημονικού κύρους.

Ολοένα και περισσότεροι επιστήμονες συνειδητοποιούν ότι η εκδοτική βιομηχανία ασκεί πάρα πολλή επιρροή σε αυτό που επιλέγουν να μελετήσουν, πράγμα που πλήττει την ίδια την επιστήμη. Τα περιοδικά βραβεύουν θεαματικά αποτελέσματα που είναι νέα ή παρουσιάζονται ως νέα και οι επιστήμονες, γνωρίζοντας ακριβώς ποιού είδους εργασίες κατορθώνουν να δημοσιεύονται, προσαρμόζουν «κατάλληλα» την ερευνητική τους εργασία. Αυτό σημαίνει ότι οι επιστήμονες δεν έχουν ένα ακριβή χάρτη του πεδίου έρευνάς τους. Επιπλέον, ερευνητές μπορεί να καταλήξουν να ερευνούν αδιέξοδα επιστημονικά ζητήματα, με τα οποία συνάδελφοί τους επιστήμονες ήρθαν ήδη αντιμέτωποι, μόνο και μόνο επειδή δεν έχει δοθεί ποτέ χώρος στις σελίδες σχετικών επιστημονικών δημοσιεύσεων για πληροφορίες που αφορούν προηγούμενες αποτυχίες.

Η πρακτική της σημερινής εκδοτικής βιομηχανίας είναι να εξασφαλίζει, μέσω μιας διαδικτυακής πλατφόρμας, μεγάλη διεθνή αναγνωσιμότητα κι αναγνωρισιμότητα στα επιστημονικά περιοδικά των οποίων τα δικαιώματα ελέγχει. Αυτό της επιτρέπει να αυξάνει τις τιμές συνδρομών αλλά και του κάθε άρθρου χωριστά και, παράλληλα, περισσότερα «views» ενός άρθρου σημαίνουν και περισσότερες «αναφορές» στο περιεχόμενό του κι άρα μια «πιστοποίηση» του ερευνητή/επιστήμονα στον αγώνα για την κατάληψη ή διατήρηση μιας εργασιακής θέσης. Αυτή η διαδικασία, όμως, έχει όλο και λιγότερη σχέση με την ποιοτική αξιολόγηση ενός έργου ή και ενός περιοδικού.

Αυτή είναι η μια πλευρά του προβλήματος.

Η άλλη βέβαια είναι ότι τα υπέρογκα ποσά που χρειάζονται για να αποκτηθεί η πρόσβαση στη «φυλακισμένη» γνώση, για το «κατέβασμα» δηλαδή από τους μονοπωλιακούς διαδικτυακούς ιστότοπους που διαχειρίζονται την παγκόσμια κυκλοφορία των επιστημονικών περιοδικών και βιβλίων, εμποδίζουν επιλεκτικά τη διάχυση της γνώσης: Και ταξικά εντός κάθε χώρας και διαφορετικά για κάθε χώρα λόγω διαφορετικής νομισματικής ισοτιμίας και βιοτικού επιπέδου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η μείωση των δυνατοτήτων στην Ελλάδα για πρόσβαση στην επιστημονική βιβλιογραφία.

Επιπλέον, ερευνητές και επιστήμονες βρίσκονται στη θέση, όχι μόνο να μην παίρνουν ούτε δεκάρα από την παγκόσμια εμπορική διακίνηση των άρθρων τους, αλλά πολύ συχνά να πληρώνουν από την τσέπη τους για μια δημοσίευση - στα ελίτ περιοδικά! «Πλήρωσε και Δημοσίευσε!». Και φυσικά αυτό σημαίνει ακόμα μεγαλύτερο κέρδος για τα μονοπώλια τύπου Elsevier που παραμένουν ελεύθερα να ορίζουν τις τιμές κατά το δοκούν.

«Οι τιμές έχουν αυξηθεί με ρυθμό διπλάσιο των τιμών υγειονομικής περίθαλψης τα τελευταία 20 χρόνια. Αυτό είναι πραγματικό σκάνδαλο», λέει ο Peter Schubert, διευθυντής ακαδημαϊκής επικοινωνίας στο Harvard. Και συνεχίζει: «Ακόμα και το Harvard υποφέρει, που διαθέτει το μεγαλύτερο προϋπολογισμό από οποιαδήποτε άλλη ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη στον κόσμο.»

«Ουσιαστικά, μόνο οι επιστήμονες των πολύ μεγάλων, καλά χρηματοδοτούμενων πανεπιστημίων, στον αναπτυσσόμενο κόσμο, έχουν πλήρη πρόσβαση στην δημοσιευμένη έρευνα», δήλωσε ο Michael Eisen, καθηγητής γενετικής, γονιδιωματικής και ανάπτυξης στο πανεπιστήμιο Berkeley της Καλιφόρνιας, για να προσθέσει, «Το υπάρχον σύστημα καθυστερεί την επιστήμη καθυστερώντας την επικοινωνία της δουλειάς, την καθυστερεί περιορίζοντας τον αριθμό των ανθρώπων που μπορούν να δουν την πληροφορία και συνθλίβει τη δυνατότητα ανάλυσης δεδομένων που θα υπήρχε αν τα άρθρα δεν κάθονταν σε κλειδωμένες βάσεις δεδομένων.»

Το επιχειρηματικό μοντέλο του Elsevier μοιάζει να είναι, ακόμα και επιχειρησιακά, ένα πραγματικά αινιγματικό πράγμα. Για να κερδίσει χρήματα ένας παραδοσιακός εκδότης, δηλ. ενός μη επιστημονικού περιοδικού, πρέπει πρώτα να καλύψει ένα πλήθος δαπανών: πληρώνει

συγγραφείς για τα άρθρα, εργοδοτεί συντάκτες για να συγκεντρώνουν - επεξεργάζονται - κρίνουν τα άρθρα, και τέλος πληρώνει για τη διανομή του τελικού προϊόντος σε συνδρομητές και λιανοπώλες. Όλα αυτά είναι δαπανηρά και τα επιτυχημένα περιοδικά συνήθως αποφέρουν κέρδη περίπου 12-15%.

Όμως οι επιστημονικοί εκδότες καταφέρνουν να μειώσουν συντριπτικά το κόστος. Οι επιστήμονες δημιουργούν τις προς δημοσίευση εργασίες - χρηματοδοτούμενοι σε κάποιο βαθμό από τις κυβερνήσεις, άρα από τη φορολογία των πολιτών - και τις δίνουν στους εκδότες δωρεάν. Ο έλεγχος της επιστημονικής εγκυρότητας γίνεται από επιστήμονες που προσφέρουν αυτή την εργασία σε εθελοντική βάση. Στη συνέχεια, οι εκδότες πωλούν το προϊόν στις βιβλιοθήκες ερευνητικών ινστιτούτων και πανεπιστημιακών ιδρυμάτων (που χρηματοδοτούνται έστω και μερικώς από τις κυβερνήσεις), ώστε να διαβαστούν από επιστήμονες - οι οποίοι, ως συλλογικότητα, δημιούργησαν ουσιαστικά το προϊόν.

Μια έκθεση του 2005 της Deutsche Bank αναφέρθηκε σε αυτό ως ένα «παράξενο» σύστημα «τριπλών πληρωμών», στο οποίο «το κράτος χρηματοδοτεί την περισσότερη έρευνα, πληρώνει τους μισθούς των περισσότερων από εκείνους που ελέγχουν την ποιότητα της έρευνας και στη συνέχεια αγοράζει το μεγαλύτερο μέρος του δημοσιευμένου προϊόντος».

Ποια άλλη βιομηχανία λαμβάνει τις πρώτες ύλες της από τους πελάτες της, παίρνει εκείνους τους ίδιους πελάτες για να πραγματοποιήσει τον ποιοτικό έλεγχο αυτών των υλικών και στη συνέχεια πωλεί τα ίδια υλικά πίσω στους πελάτες σε μια υπερβολικά διογκωμένη τιμή;

«Η εκδοτική επιχείρηση είναι διεστραμμένη και περιττή», έγραψε ο Michael Eisen, Καθηγητής Βιολογίας στο Berkeley, σε άρθρο του το 2003 στην Guardian, δηλώνοντας ότι «έπρεπε να συνιστά δημόσιο σκάνδαλο».

Ο Adrian Sutton, Καθηγητής Φυσικής στο Imperial College, είπε πως «οι επιστήμονες είναι όλοι δούλοι των εκδοτών».

Η ιδέα της «ανοικτής πρόσβασης»

Οι επιστήμονες αναγνωρίζουν πια πολύ καλά ότι κάνουν μια κακή συμφωνία. Από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, επιστήμονες υποστήριξαν μια εναλλακτική λύση στη συνδρομητική δημοσίευση που ονομάζεται «ανοικτή πρόσβαση», που θα αφαιρούσε (μάλλον θα απάμβλυε) την εμπορευματοποίηση.

Ωστόσο, αυτού του είδους η ανοικτή πρόσβαση, όπως υλοποιήθηκε, αναγκάζει τους επιστήμονες-συγγραφείς να πληρώνουν προκαταβολικά ένα ποσό για να καλυφθούν τα έξοδα επεξεργασίας/σύνταξης και, στη συνέχεια, η εργασία είναι ελεύθερα διαθέσιμη σε πρόσβαση από τον καθένα και για πάντα - μιλούμε για ηλεκτρονικά περιοδικά. Έτσι, μόλις το ένα τέταρτο των επιστημονικών άρθρων δημοσιεύεται κατά αυτό τον τρόπο, καθώς το απαιτούμενο προκαταβολικό ποσό, μεταξύ 1500 και 3500 δολλάρια, είναι πολύ μεγάλο, έως και δυσβάκτακτο για ερευνητές που διαθέτουν περιορισμένα ερευνητικά κονδύλια και, ακόμα περισσότερο, για χώρες με χαμηλό βιοτικό επίπεδο και νομισματική ισοτιμία.

Μια κάποια απάμβλυνση του προβλήματος είναι η «ιδιωτική ανταλλαγή» άρθρων σε ηλεκτρονική μορφή ανάμεσα σε συναδέλφους ερευνητές. Υπάρχουν και περιπτώσεις επιστημόνων που συλλέγουν εκατοντάδες άρθρα στο ερευνητικό τους πεδίο και τα διανέμουν στους συναδέλφους τους. Αυτό όμως γίνεται, εκ των πραγμάτων, σε μερικά μόνο από τα πολυπληθή πεδία έρευνας, και από μερικούς επιστήμονες σε κάθε πεδίο. Γενίκευση αυτής της συμπεριφοράς δεν είναι

εφικτή μέσα στο επιστημονικό σύστημα των τελευταίων δεκαετιών και στο σκληρό ανταγωνισμό που δημιουργεί.

Παραπέρα απάμβλυνση προσφέρει και η σχετικά πρόσφατη δημιουργία των ιστότοπων Academia και ResearchGate. Αξίζει ακόμα να αναφερθεί ο μη κερδοσκοπικός εκδοτικός οίκος του πανεπιστημίου του Oxford, που εφαρμόζει αποκλειστικά ελεύθερη πρόσβαση στα νέα του περιοδικά.

Ερευνητές σε κάποιους κλάδους, όπως η φυσική και τα μαθηματικά, έχουν ανοίξει περιοδικά πραγματικά ελεύθερης πρόσβασης ή έχουν σχηματίσει κοινοπραξίες που καλύπτουν το αναγκαίο για την έκδοση ποσό, ώστε να είναι ανοικτή η πρόσβαση στα άρθρα.

Η συνειδητοποίηση ότι η επιστημονική έρευνα πρέπει να είναι ελεύθερα διαθέσιμη σε οποιονδήποτε για να την χρησιμοποιήσει συνιστά μια κάθετη και ελπιδοφόρα διαφοροποίηση, αλλά και μια απειλή για το σημερινό σύστημα. Απειλή ενάντια στην ιλιγγιώδη κερδοφορία του.

Η ΕΚΔΙΚΗΣΗ ΤΩΝ «ΠΕΙΡΑΤΩΝ», ΟΠΩΣ ΒΟΛΕΥΟΝΤΑΙ ΝΑ ΤΟΥΣ ΑΠΟΚΑΛΟΥΝ ΟΙ "MAXWELL" ΠΟΥ ΣΗΜΕΡΑ ΚΥΡΙΑΡΧΟΥΝ ΑΚΟΜΑ

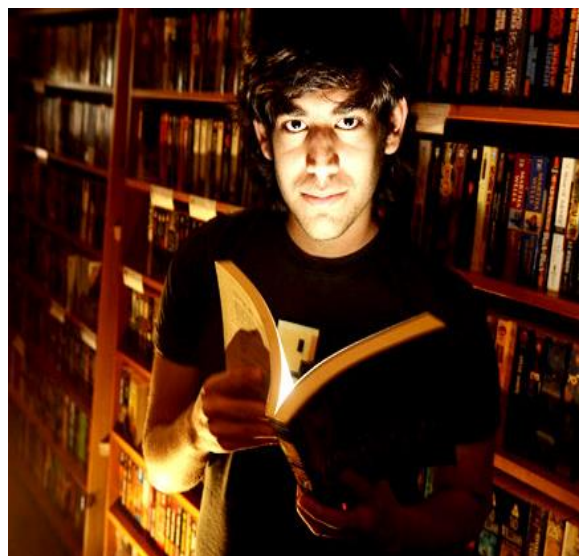

Aaron Swartz – ο Ρομπέν των Δασών του ψηφιακού ακτιβισμού

Τα τελευταία χρόνια, η αντίδραση στο εμπόριο της γνώσης έφτασε να αποκτήσει χαρακτηριστικά αντάρτικου. Η γνωστή απαρχή του ήταν ο Aaron Swartz, ο οποίος χαρακτηρίστηκε από πολλά δημοσιεύματα ως ο Ρομπέν των Δασών του ψηφιακού ακτιβισμού. Η διατρανωμένη θέση του ήταν ότι το Internet είναι ένα δημοκρατικό μέσο, καθώς αποτελεί την ελεύθερη πλατφόρμα

πρόσβασης στη γνώση. Σύμφωνα με τον ίδιο, η οποιαδήποτε προαπαιτούμενη συνδρομή για την πρόσβαση στη βάση δεδομένων των διαφόρων πανεπιστημίων συνιστά αλλοίωση της διαδικτυακής ελευθερίας.

Ο Aaron Swartz, γεννημένος τον Νοέμβριο 1986, ήταν ένας Αμερικανός προγραμματιστής ηλεκτρονικών υπολογιστών, συγγραφέας, αρχειοθέτης, πολιτικός διοργανωτής, και ακτιβιστής στο Διαδίκτυο. Πρωτοστάτησε σε δράσεις υπέρ των ψηφιακών δικαιωμάτων, και κατά της λογοκρισίας, των κρατικών παρεμβάσεων και της εμπορευματοποίησης δημοσίων εγγράφων όπως οι αποφάσεις των δικαστηρίων και τα πανεπιστημιακά συγγράμματα. Είχε φτιάξει και διαθέσει, ελεύθερα, αρκετά προγράμματα. Συμμετείχε στη συγγραφή των προδιαγραφών "RSS 1.0" του RSS, και κατασκεύασε το προγραμματιστικό πλαίσιο ιστοσελίδων web.py και την αρχιτεκτονική για την Open Library. Ίδρυσε επίσης την Infogami, που συγχωνεύτηκε σχεδόν αμέσως με το Reddit, με τον ίδιο ως συνιδιοκτήτη.

Παράλληλα επικεντρώθηκε στην κοινωνιολογία, την πολιτική και τον ακτιβισμό. Το 2010 ήταν μέλος του Κέντρου Ηθικής του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ. Ίδρυσε τη διαδικτυακή ομάδα Demand Progress και αργότερα εργάστηκε με τις αμερικανικές και διεθνείς ομάδες ακτιβιστών Rootstrickers και Avaaz.

Το 2009 κατάφερε να κατεβάσει και στη συνέχεια να διαθέσει ελεύθερα στο Ίντερνετ περίπου το 20% των εγγράφων από Ομοσπονδιακά Δικαστήρια τα οποία ήταν καταχωρημένα στη βάση δεδομένων PACER. Παρόλο που στις ΗΠΑ οι δικαστικές αποφάσεις και έγγραφα που τις συνοδεύουν θεωρούνται κείμενα δημόσια και προσβάσιμα σε όλους, η PACER χρέωνε την πρόσβαση κερδίζοντας εκατομμύρια δολάρια.

Το 2010 τοποθέτησε κρυφά ένα λάπτοπ στο δίκτυο του MIT και κατέβασε από την τεράστια ψηφιακή βιβλιοθήκη JSTOR του ιδρύματος, η οποία διαθέτει με συνδρομή άρθρα εκατοντάδων επιστημονικών περιοδικών, τέσσερα εκατομμύρια δημοσιεύσεις. Τις κυκλοφόρησε με τη μορφή αρχείου torrent στο Ίντερνετ, εξοργίζοντας το MIT και την JSTOR.

Και οι δύο υποθέσεις έβαλαν τον Swartz στο στόχαστρο των αμερικανικών Αρχών, αρχικά του FBI και κατόπιν της Υπηρεσίας Εθνικής Ασφάλειας (NSA). Στις 6 Ιανουαρίου του 2011, ο Swartz συνελήφθη, αφέθηκε ελεύθερος αλλά του απαγγέθηκαν κατηγορίες για απάτη. Οι διώξεις ξεκίνησαν επί προεδρίας Τζορτζ Μπους και συνεχίστηκαν κλιμακούμενες επί προεδρίας Μπαράκ Ομπάμα. Η JSTOR απέσυρε τις κατηγορίες, όχι όμως και το MIT που αρχικά τον κατήγγειλε για απάτη και μετά παράστησε ότι τηρούσε μία «ουδέτερη στάση».

Όπως δήλωσε για τα δεδομένα που είχε διαθέσει,

«Αυτή είναι μια κληρονομιά που ενώ έπρεπε να ανήκει ελεύθερα στο κοινό, αντίθετα, βρίσκεται υπό την κατοχή ορισμένων κερδοσκοπικών εταιρειών, που επωφελούνται τα μέγιστα από αυτό».

Η δίκη του, στην οποία αντιμετώπιζε 13 κατηγορίες για κακούργημα (οι 9 προέρχονταν συγκεκριμένα από το MIT), επρόκειτο να γίνει στο τέλος του 2013 και αν καταδικαζόταν (κάτι που

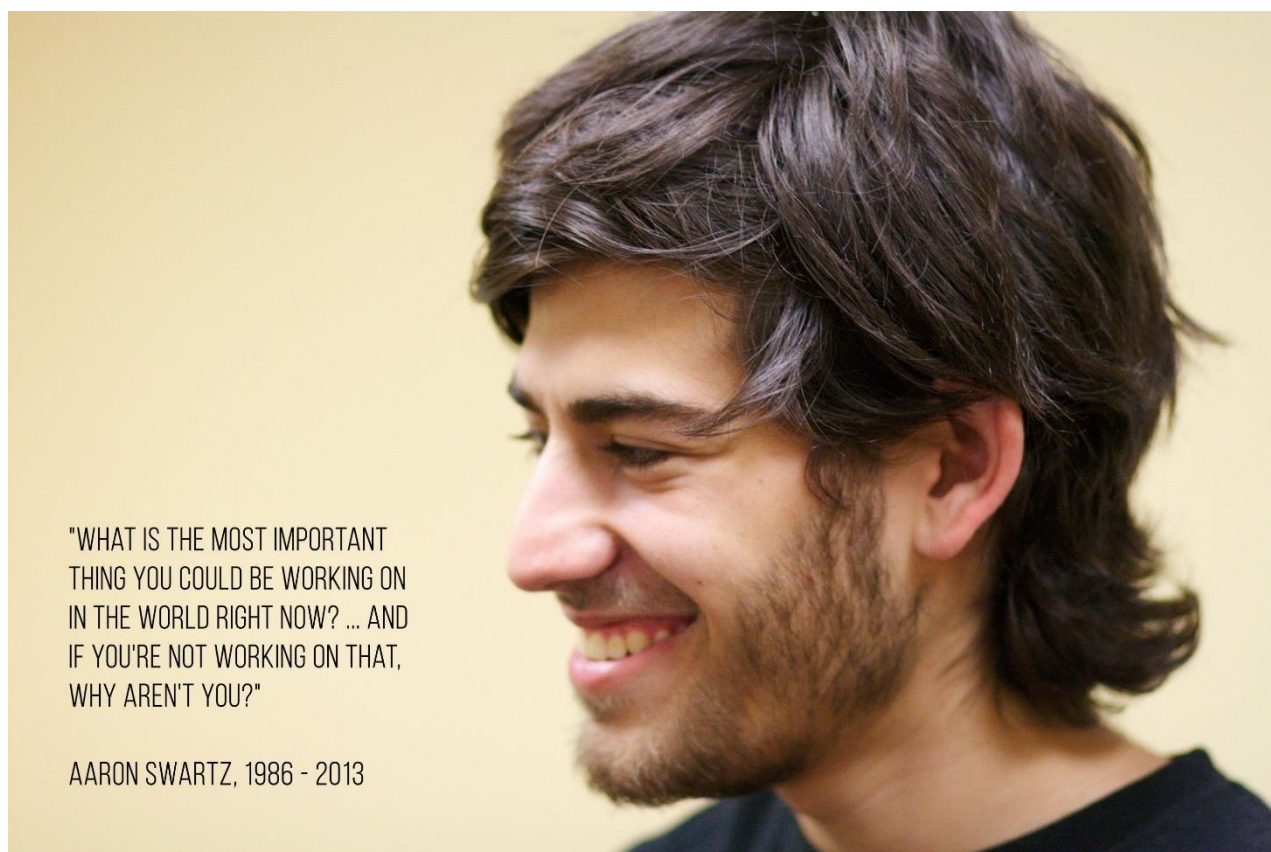

νομικοί κύκλοι θεωρούσαν βέβαιο, με δεδομένη και την πολιτική πίεση από το πανίσχυρο «λόμπι του copyright» - δισκογραφικές και μεγάλα στούντιο του Χόλιγουντ), θα αντιμετώπιζε εξοντωτικές ποινές, έως και 35 χρόνια φυλακή και 1 εκατομμύριο δολάρια πρόστιμο. «*Νομίζω ότι η σκέψη της φυλακής ήταν ιδιαίτερα τρομακτική για αυτόν*» δήλωσε ο συνήγορός του.

Στις 11 Ιανουαρίου 2013 ο Swartz αυτοκτόνησε με απαγχονισμό στο διαμέρισμά του στο Μπρούκλιν της Νέας Υόρκης. Ήταν 26 ετών.

Το 2014 κυκλοφόρησε ελεύθερα η ταινία του Brian Knappenberger «*The Internet's Own Boy: The Story of Aaron Swartz*», ένα ντοκιμαντέρ για τη ζωή, τη δράση και το όραμα του Swartz.

«*Είμαι εδώ για να σας πω ότι μπορεί να αισθάνεστε αδύναμοι, αλλά είμαι εδώ και για να σας πω: Είστε ισχυροί!*», ακούγεται να λέει ο Swartz στο ντοκιμαντέρ. Και, όπως είπε ο αδερφός του, το μήνυμά του Ααρών είναι στην ουσία ότι υπάρχουν πράγματα που μπορούμε να κάνουμε για να βελτιωθεί η κατάσταση. Μπορούμε να έχουμε ενεργή συμμετοχή στην αλλαγή, αντί να νιώθουμε συνεχώς αβοήθητοι και άχρηστοι.

"WHAT IS THE MOST IMPORTANT THING YOU COULD BE WORKING ON IN THE WORLD RIGHT NOW? ... AND IF YOU'RE NOT WORKING ON THAT, WHY AREN'T YOU?"

AARON SWARTZ, 1986 - 2013

Το όραμα του Aaron Swartz δεν έσβησε μαζί του - **κανένα όραμα δεν σβήνει**. Η δράση του μοναχικού Ρομπέν ενέπνευσε ένα αντάρτικο, το οποίο και κάλεσε με το μανιφέστο του. Έχω μεταφράσει το Μανιφέστο, αλλά θα παραθέσω εδώ δύο χαρακτηριστικές παραγράφους και τον Επίλογό του (ολόκληρο το Μανιφέστο στο Παράρτημα):

«... όλη αυτή η δράση γίνεται στο σκοτάδι, κρυμμένη υπόγεια. Αποκαλείται κλεψιά ή πειρατεία, ως αν μοιράζοντας τον πλούτο της γνώσης να ήταν το ηθικό ισοδύναμο του να λεηλατείς ένα πλοίο και να σκοτώνεις το πλήρωμά του. Όμως το μοίρασμα δεν είναι ανήθικο - είναι ηθική επιταγή. Μόνο εκείνοι που τυφλώνονται από απληστία αρνούνται να επιτρέψουν σε ένα φίλο να βγάλει ένα αντίγραφο».

«Οι μεγάλες εταιρείες και βέβαια είναι τυφλωμένες από απληστία. Οι νόμοι κάτω από τους οποίους λειτουργούν αυτό απαιτεί - οι μέτοχοί τους θα επαναστατούσαν ενάντια σε οτιδήποτε λιγότερο. Και οι πολιτικοί εξαγοράστηκαν για να τους στηρίξουν, περνώντας νόμους που τους παρέχουν την αποκλειστική εξουσία να αποφασίζουν ποιος δικαιούται να βγάλει αντίγραφο».

Και ο Επίλογος: «Είναι ανάγκη να πολεμήσουμε για το αντάρτικο της Ελεύθερης Πρόσβασης. Μαζί με αρκετούς από εμάς, σε όλο τον κόσμο, δεν θα στείλουμε απλά ένα ισχυρό μήνυμα που να αντιστέκεται στην ιδιωτικοποίηση της γνώσης. Θα τη μετατρέψουμε σε παρελθόν».

Alexandra Elbakyan και ο ιστότοπός της sci-hub.io

Το 2011, ωρίμασαν για τη νεαρή νευροεπιστήμονα Alexandra Elbakyan (ρωσικής καταγωγής από το Καζακστάν) τα σταφύλια της δικής της οργής, καθώς και η ίδια δεν μπορούσε να έχει πρόσβαση ακόμα και στα στοιχειωδώς απαραίτητα για την έρευνά της επιστημονικά άρθρα λόγω του οικονομικού φραγμού.

«Το να πληρώνεις 32 δολάρια (για ένα επιστημονικό άρθρο) είναι απλά τρελό όταν χρειάζεται να ρίξεις μια ματιά ή να διαβάσεις δεκάδες ή εκατοντάδες τέτοια άρθρα για να κάνεις έρευνα. Απέκτησα αυτά τα άρθρα δια της πειρατικής οδού [...] Όλοι θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στην γνώση ανεξάρτητα απ' το εισόδημά τους ή το πού ανήκουν. Κι αυτό είναι απόλυτα νόμιμο», δήλωσε το 2016.

Τα 32 δολάρια που αναφέρει η Elbakyan είναι μάλλον λίγα για κάποια περιοδικά. Αν περιπλανηθείτε στον ιστότοπο της Elsevier ή σε άλλους αντίστοιχους, μάλλον θα φρίξετε βλέποντας ότι η κοστολόγηση άρθρων φτάνει και μέχρι 60 δολάρια για άρθρο 5 σελίδων.

Η Elbakyan προχώρησε στο να κάνει πράξη τη βαθιά της πεποίθηση για ελεύθερη πρόσβαση στην επιστημονική γνώση. Υπερασπίστηκε το δημόσιο δικαίωμα στη γνώση, παρέχοντας ελεύθερη δικτυακή πρόσβαση σε όλα τα επιστημονικά άρθρα που έχουν ποτέ δημοσιευτεί, με θεματολογίες από την ακουστική ως τη ζυθοποιία. Και η πράξη αυτή ήταν ο ιστότοπος **sci-hub.io**, με μότο «για να καταργήσουμε όλους τους φραγμούς στο δρόμο της επιστήμης».

**Ο πρώτος πειρατικός ιστότοπος στον κόσμο για να παρέχει
μαζική δημόσια πρόσβαση σε εκατομμύρια
επιστημονικών άρθρων**

the first pirate website in the world to provide mass and
public access to tens of millions of research papers

the first website in
the world to provide
mass & public access
to research papers

SCI-HUB

...to remove all barriers in the way of science

enter URL, PMID / DOI or search string

open

**... to remove all barriers in the way of science
... για να καταργήσουμε όλους τους φραγμούς στο δρόμο της επιστήμης**

Η Elbakyan δήλωσε πως είχε βέβαια πρακτικά κίνητρα, πως «*χρειάζεται τα άρθρα για την δικιά της ακαδημαϊκή έρευνα*», αλλά κυρίως ιδεολογικά κίνητρα. Θεωρεί το ίντερνετ ένα «*παγκόσμιο μυαλό*» και εφόσον το χρηματικό αντίτιμο συνδρομής παρεμποδίζει την ελεύθερη ροή της πληροφορίας, αποτρέπει την πλήρη «*συνειδητοποίηση*» της ανθρωπότητας.

Κατάγγειλε επίσης πως επιστημονικά ευρήματα που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν από την κοινωνία για αποφάσεις πάνω σε σοβαρά θέματα, όπως η υγεία, τα οικονομικά και το περιβάλλον, είναι συνήθως ακριβά για να διαβαστούν και αδύνατον να συλλεγούν.

Τον Φεβρουάριο του 2016 το sci-hub.io έφτασε να φιλοξενεί «*παράνομα*» και δωρεάν για όλους, πάνω από 48 εκατομμύρια άρθρα επιστημονικών περιοδικών. Σήμερα έφτασαν στα 62 εκατομμύρια! Οι μέχρι τώρα επισκέψεις της ιστοσελίδας έφτασαν τα 12 εκατομμύρια. Επιστήμονες και μελετητές σε όλο τον κόσμο έχουν πια τη δυνατότητα δωρεάν πρόσβασης σε ένα τεράστιο κομμάτι της σύγχρονα παραγόμενης επιστημονικής γνώσης. Η πιο ριζοσπαστική αντίθεση στο status quo έχει συσπειρωθεί γύρω από την ιστοσελίδα αυτή.

Φυσικά, τα διεθνή μονοπώλια της γνώσης επιτέθηκαν. Οι ιδιοκτήτες του μεγαλύτερου ιστότοπου εμπορικής πώλησης επιστημονικών άρθρων, του Elsevier, μήνυσαν την Elbakyan και από το τέλος του 2015 η υπόθεση Sci-Hub πήρε τη δικαστική οδό. Από την ημέρα που κατατέθηκε η μήνυση, το site αυτό παίζει ένα διαρκές κρυφτούλι με τις Αρχές, αλλάζοντας διαρκώς domain, ενώ και η Elbakyan κρύβεται κάπου στη Ρωσία.

Η Elsevier όμως δεν έχει απέναντί της μόνο την Elbakyan, αλλά κι ένα «*αντάρτικο*» από ανώνυμους επιστήμονες οι οποίοι προσφέρουν μυστικά στο Sci-Hub τους κωδικούς πρόσβασης που έχουν στην κατοχή τους - τα κλειδιά τους.

Η πιο ριζοσπαστική αντίθεση στο status quo έχει συσπειρωθεί γύρω από την ιστοσελίδα sci-hub.io

Η Alexandra Elbakyan...

εδώ σε ομιλία της στο Harvard University, 2010

Τα ακαδημαϊκά ιδρύματα και οι βιβλιοθήκες σε διάφορες χώρες, συμπεριλαμβανομένων της Ολλανδίας, της Γερμανίας, της Φινλανδίας και της Ταϊβάν, βρίσκονται σε σύγκρουση με τον Elsevier απαιτώντας οικονομικά υποφερτές συμφωνίες αδειοδότησης στην πρόσβαση.

Από το 2012, είκοσι περίπου χιλιάδες επιστήμονες/ερευνητές δήλωσαν ότι παύουν να καταθέτουν τα άρθρα με τα ερευνητικά τους αποτελέσματα σε επιστημονικά περιοδικά που βρίσκονται υπό τον έλεγχο του Elsevier, απαιτώντας ταυτόχρονα από τους εκδότες να σταματήσουν να ελέγχουν τη διακίνηση της γνώσης.

Ως απάντηση στην μήνυση εναντίον της, η Elbakyan έγραψε μια επιστολή προς το δικαστήριο, όπου τόνιζε πως η Elsevier, όπως και άλλοι εκδότες περιοδικών, δεν πληρώνουν για την απόκτηση των ερευνητικών μελετών, και ούτε πληρώνουν τους αξιολογητές, οι οποίοι λειτουργούν εθελοντικά, ή τους συντάκτες. Αλλά χρεώνουν και τους ερευνητές, και τους αξιολογητές και συντάκτες, καθώς και τους πολίτες, η φορολόγηση των οποίων επιδοτεί και την ερευνητική εργασία στην οποία αναφέρονται τα άρθρα.

«Θα ήθελα να αναφέρω επίσης πως δεν λάβαμε καμία καταγγελία από συγγραφείς ή ερευνητές» δηλώνει η Elbakyan και καταγγέλλει την Elsevier ότι παραβιάζει το άρθρο 27 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ΟΗΕ, σύμφωνα με το οποίο ο κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα να μετέχει και να απολαμβάνει τα αγαθά της πολιτιστικής ζωής της κοινότητας, την τέχνη και την πρόοδο των επιστημών, τονίζοντας πως *«Η επιστήμη πρέπει να ανήκει στους επιστήμονες και όχι στους εκδότες»*.

Στις 21 του Ιούνη του 2017 ο Elsevier κέρδισε (σε δικαστήριο της Ν. Υόρκης) μια προαποφασισμένη δικαστική απόφαση ενάντια στο Sci-Hub, καθώς και στο LibGen (Library of Genesis - από τον Ιούλη 2016, με βάση δεδομένων του περιλαμβάνει περισσότερα από 52 εκατομμύρια άρθρα από περίπου 50,000 εκδόσεις) και σε συναφείς ιστότοπους που παρέχουν «παράνομη» ανοικτή πρόσβαση, και του επιδικάστηκαν 15 εκατομμύρια δολάρια για ζημιές που υπέστη από την παραβίαση του copyright (πνευματικών δικαιωμάτων).

Είναι τουλάχιστον σχιζοφρενική η επίκληση, από τους εκδότες του Elsevier, *«του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων στην προώθηση της επιστημονικής έρευνας και του δημοσίου συμφέροντος»*, καθώς η όλη εκδοτική βιομηχανία υφίσταται, λειτουργεί και ανθεί παραβιάζοντας τα πνευματικά δικαιώματα των επιστημόνων.

Ο Ολλανδικός εκδοτικός γίγαντας κατέχει τα copyrights για το μέγιστο μέρος από τα περίπου 28 εκατομμύρια άρθρα που κατέβηκαν από τη Sci-Hub σε 6 μήνες μέσα στο 2016, ακολουθούμενος από τους Springer Nature και Wiley-Blackwell. Σχεδόν το 50% των άρθρων που ζητήθηκαν από τη Sci-Hub εκδίδονται από αυτούς τους τρεις εκδοτικούς οίκους. Η δικαστική απόφαση λήφθηκε στην απουσία της Elbakyan ή νομίμων εκπροσώπων οποιουδήποτε από τους εναγόμενους. Ούτως ή άλλως, η Elbakyan βρίσκεται κάπου στη Ρωσία και διαχειρίζεται από εκεί τον ιστότοπό της, αλλάζοντας συνεχώς τα ονόματα του domain και τις IP διευθύνσεις. Και ο Elsevier είναι βέβαιο ότι δεν θα δει ποτέ οποιαδήποτε αποζημίωση από αυτήν καθώς ζει εκτός της δικαιοδοσίας του δικαστηρίου και δεν έχει περιουσιακά στοιχεία στις ΗΠΑ. Η απόφαση πάντως αποκλείεται να κάνει τη Sci-Hub ή άλλους πειρατικούς ιστότοπους να «κατεβάσουν τα ρολά».

Το Sci-Hub συνεχίζει να μοιράζει εκατοντάδες χιλιάδες άρθρα καθημερινά, σε εκατομμύρια επισκέπτες, κατενθουσιασμένους από την ύπαρξή του και βαθιά ευγνώμονες. Χαρακτηριστικά αναφέρω πως σε διπλωματικές και διδακτορικές μελέτες γίνεται αφιέρωση στην Alexandra Elbakyan, γράφοντας πως, χωρίς τον ιστότοπό της δεν θα είχαν κατορθώσει να τις εκπονήσουν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Παρόλο που οι πειρατές της ανοικτής πρόσβασης παλεύουν να κερδίσουν το στοίχημα ενάντια στους εκδότες της επιστήμης, με ανησυχία διαπιστώνω μέσα από όλα τα πολλά σχετικά άρθρα που διάβασα, πως δεν έχει γίνει κατανοητό, ούτε και από αυτούς, πως το στοίχημα δεν είναι μόνο με τους εκδότες.

Είναι με τον νεοφιλελευθερισμό που συνεχίζει να προελαύνει.

Και αυτό το στοίχημα αφορά όλους μας.

Το μανιφέστο του αντάρτικου της Open Access (Ανοικτής Πρόσβασης)

Η πληροφορία είναι δύναμη. Και, όπως για κάθε μορφή δύναμης, υπάρχουν εκείνοι που θέλουν να την κρατήσουν για τον εαυτό τους. Ολόκληρη η παγκόσμια επιστημονική και πολιτιστική κληρονομιά, δημοσιευμένη σε εκατοντάδες βιβλία και περιοδικά, ψηφιοποιείται ολοένα και περισσότερο και κρατιέται κλειδωμένη από μια χούφτα ιδιωτικών εταιρειών. Θέλετε να διαβάσετε τα άρθρα που παρουσιάζουν τα πιο περίφημα αποτελέσματα των επιστημών; Θα χρειαστεί να στείλετε τεράστια ποσά στους εκδότες όπως ο Reed Elsevier.

Υπάρχουν εκείνοι που παλεύουν για να αλλάξει αυτό. Το Κίνημα Ανοικτής Πρόσβασης (The Open Access Movement) έχει αγωνιστεί γενναία για να διασφαλιστεί ότι οι επιστήμονες δεν θα υπογράφουν εκχώρηση των πνευματικών τους δικαιωμάτων αλλά, αντίθετα, ότι θα μπορούν να δημοσιεύουν τη δουλειά τους στο Internet, κάτω από όρους που να επιτρέπουν πρόσβαση στον καθένα. Αλλά ακόμα και με το καλύτερο σενάριο, αυτό θα εφαρμόζεται μόνο σε ότι δημοσιευτεί στο μέλλον. Κάθε τι άλλο που δημοσιεύτηκε μέχρι τώρα θα έχει χαθεί.

Αυτό είναι πολύ μεγάλο τίμημα. Να εξαναγκάζονται οι επιστήμονες να πληρώνουν για να διαβάσουν τη δουλειά των συναδέλφων τους; Να σκανάρονται ολόκληρες βιβλιοθήκες αλλά να επιτρέπεται μόνο στους ανθρώπους της Google να τα διαβάζουν; Να παρέχονται επιστημονικά άρθρα σε εκείνους των ελίτ πανεπιστημίων του πρώτου κόσμου, αλλά όχι στα παιδιά του παγκόσμιου Νότου; Είναι εξωφρενικό και απαράδεκτο.

"Συμφωνώ" λένε πολλοί, "αλλά τι μπορώ να κάνω;" Οι εταιρείες κρατούν τα copyrights, κερδίζουν τεράστια ποσά με το να χρεώνουν την πρόσβαση, και είναι απολύτως νόμιμο - δεν υπάρχει τίποτα που μπορούμε να κάνουμε για τους σταματήσουμε". Αλλά υπάρχει κάτι που μπορούμε να κάνουμε, κάτι που έχει ήδη γίνει: να αντεπιτεθούμε.

Σε όσους από σας έχει δοθεί πρόσβαση στις πηγές αυτές - φοιτητές, βιβλιοθηκονόμοι, επιστήμονες - έχει δοθεί ένα προνόμιο. Μπορείτε να τραφέτε σε αυτό το συμπόσιο της γνώσης ενώ ο υπόλοιπος κόσμος είναι κλειδωμένος απέξω. Αλλά δεν χρειάζεται - και, πράγματι, ηθικά δεν μπορείτε - να κρατήσετε αυτό το προνόμιο μόνο για τον εαυτό σας. Έχετε το καθήκον να το μοιραστείτε με τον κόσμο. Να διαθέτετε κωδικούς πρόσβασης μαζί με συναδέλφους σας, για να ανταποκρίνεστε σε αιτήματα από φίλους.

Εν τω μεταξύ, εκείνοι που κλειδώθηκαν απέξω δεν στέκονται εκεί αδρανείς. Έχουν γλιστρήσει μέσα από τρύπες και αναρριχηθούν πάνω από φράκτες, απελευθερώνοντας τις πληροφορίες που κλειδώνουν οι εκδότες για να τις μοιραστούν με τους φίλους σας.

Αλλά όλη αυτή η δράση γίνεται στο σκοτάδι, κρυμμένη υπόγεια. Αποκαλείται κλεψιά ή πειρατεία, ως αν μοιράζοντας τον πλούτο της γνώσης να ήταν το ηθικό ισοδύναμο του να λεηλατείς ένα πλοίο και να σκοτώνεις το πλήρωμά του. Όμως το μοίρασμα δεν είναι ανήθικο - είναι ηθική επιταγή. Μόνο εκείνοι που τυφλώνονται από απληστία αρνούνται να επιτρέψουν σε ένα φίλο να βγάλει ένα αντίγραφο.

Οι μεγάλες εταιρείες και βέβαια είναι τυφλωμένες από απληστία. Οι νόμοι κάτω από τους οποίους λειτουργούν αυτό απαιτεί - οι μέτοχοί τους θα επαναστατούσαν ενάντια σε οτιδήποτε λιγότερο. Και οι πολιτικοί πληρώθηκαν για να τους στηρίξουν, περνώντας νόμους που τους παρέχουν την αποκλειστική εξουσία να αποφασίζουν ποιος δικαιούται να βγάλει αντίγραφο.

Δεν υπάρχει δικαιοσύνη όταν ακολουθείς άδικους νόμους. ήρθε η ώρα να βγούμε ξανά στο φως και στη μεγάλη παράδοση της ανυπακοής των πολιτών, να διακηρύξουμε την αντίθεσή μας σε αυτή την ιδιωτική κλοπή της δημόσιας κουλτούρας.

Είναι ανάγκη να παίρνουμε την πληροφορία, όπου και αν φυλάσσεται, να βγάζουμε αντίγραφο και να τα μοιραζόμαστε με τον κόσμο. Είναι ανάγκη να αγοράζουμε μυστικές βάσεις δεδομένων και να τις βάλουμε σε δίκτυα ανοικτής πρόσβασης. Είναι ανάγκη να κατεβάζουμε επιστημονικά περιοδικά από τις ιστοσελίδες τους και να τα ανεβάζουμε στα δίκτυα.

Είναι ανάγκη να πολεμήσουμε για το αντάρτικο της Ελεύθερης Πρόσβασης. Μαζί με αρκετούς από εμάς, σε όλο τον κόσμο, δεν θα στείλουμε απλά ένα ισχυρό μήνυμα που να αντιστέκεται στην ιδιωτικοποίηση της γνώσης. Θα τη μετατρέψουμε σε παρελθόν.

Θα ενωθείτε μαζί μας;

Aaron Swartz

Ιούλης 2008

Eremo, Italy